

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

A fiatalkorúak büntetőjogának hazai gyakorlata a nemzetközi elvárások tükrében

Szerző:

dr. Varga József

Phd hallgató

Konzulens:

Dr. Filó Mihály

egyetemi adjunktus

Budapest, 2021.

I. Bevezetés

A fiatalkori bűnözés állandó és súlyos problémaként van jelen a különféle európai társadalmakban, és a 20. századtól kezdődően kiemelkedően fontos vizsgálat tárgyát képezi a nemzetközi szférában.¹ Számos nemzetközi szintű megmozdulás - egyezmények, irányelvek, állásfoglalások - látott napvilágot a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szembeni hatékony fellépés érdekében. Vajon Magyarország mennyire képes megfelelni ezeknek? Összeegyeztethető a magyar jogrend a nemzetközi elvárásokkal, vagy van még hova fejlődniük? Jelen tanulmányban a legjelentősebb nemzetközi eredményeket mutatom be, többek között az ENSZ fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszerének négy pillérét, vagyis a Pekingi szabályokat, a Havannai szabályokat, a Riyadi Irányelveket, valamint a Tokiói szabályokat², szót ejtek az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéről, és megvizsgálom, hogy a magyar jogrendszerre milyen kihívások várnak mindezek tükrében. Egyfajta lehetséges követendő példaként ki fogok térni a német szabályozási rendszerre is.

---

¹ Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény - Tárgy: „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban” (2016/C 110/13)

² Gyermekbarát igazságszolgáltatás, a Képviselői Információs Szolgálat Infojegyzete, 2014/4. szám

II. A négy alappillér

II.1. A Pekingi szabályok

A Pekingi szabályokat az ENSZ Közgyűlése 1985. november 29-én fogadta el. A dokumentum napjainkig hatással van a fiatalkorú bűnelkövetők kezelésére, és tekinthetünk rá a későbbi dokumentumok alapjaként, hiszen ez fektette le a fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozó minimumszabályokat.³

A Pekingi szabályok alapelvi jelleggel fogalmazzák meg, hogy azokat a fiatalkorúakat, akik összeütköztek valamilyen joggal, gondosan kialakított jogi védelemmel kell ellátni. Őrizetet a tárgyalás előtt csak és kizárólag legvégső esetben szabadna alkalmazni. Fiatalkorú bűnelkövetőket csupán két esetben lehet büntetőintézetben fogva tartani: 1. ha olyan súlyos cselekedetről van szó, amely jellegét tekintve más személy elleni erőszakos cselekmény, 2. ha az ítélet alapja más súlyos bűncselekmények elkövetésében való megrögzöttség. Ezen felül bebörtönzést csak akkor lehet eszközölni fiatalkorúval szemben, ha az a saját maga, vagy a közbiztonság megóvása érdekében szükséges, és e cél elérése érdekében nem áll rendelkezésre megfelelőbb, enyhébb reakálás. Sem a kiskorú, sem a fiatalkorú bűnelkövetőket nem lehetne olyan börtönben vagy egyéb ahhoz hasonló intézményben tartani, ahol a tartózkodásuk alatt ki vannak téve felnőtt bűnelkövetők negatív befolyásainak. Kiemelkedően fontos, hogy folyamatosan figyelemmel kell lenni a fiatalkorúak életkorukból fakadó szükségleteire is. A nemzetek közösségének mindent meg kell tennie - egyénileg és kollektív módon egyaránt - annak érdekében, hogy gondoskodjon olyan eszközökről, amelyek igénybevételével a fiatalkorúak számíthatnak önmaguk, közösségük, és az országuk szempontjából jelentős és értékes életre.⁴ Ahogy az 5. szakasz is megfogalmazza: „A fiatalkorúak igazságszolgáltatási rendszerének elő kell mozdítania a fiatalkorú jólétét és biztosítania kell, hogy a fiatalkorú bűnelkövetővel szemben a reakció mindig arányban álljon mind a bűnelkövető, mind a bűncselekmény körülményeivel.”⁵

---

³ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 76-77. oldal

⁴ Léway Miklós: A pekingi szabályok - Gyermek - és ifjúságvédelem. 9. évfolyam 30. szám 1990/2., 26-36. oldal

⁵ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 78. oldal

A Pekingi szabályok tehát alapkövet jelentenek a fiatalkorúak büntetőjogának nemzetközi színterén folyó küzdelmében. Tekintettel vannak a tagállamok különböző nemzeti és kulturális adottságaira, fejlettségi szintjükre - különös tekintettel a jogrendszerük fejlettségére -, kiindulópontot jelentenek mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban, és maximális követelmények helyett minimumokat állapítanak meg, ezáltal minden állam képes megfelelni azoknak. Ha azonban valahol fejlettebb a specializált jog, ott természetesen nem kell visszalépni a minimális szintre. Mindezek ellenére az figyelhető meg, hogy míg a jogalkotásban gyakran hivatkoznak ezekre a szabályokra, addig a jogalkalmazó mindennapi gyakorlatában csak elvétve jelennek meg hivatkozási alapként.⁶

II.2. Havannai szabályok

Az ENSZ Közgyűlése 1990. december 14-én fogadta el a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelméről szóló szabályokat, melyek megszövegezésére 1990. augusztus 27 - szeptember 9. között, Havannában került sor.⁷

A dokumentum a 18. életévüket be nem töltött személyekre vonatkozik.⁸ Az 1. cikk leszögezi, hogy szabadságvesztés kiszabására csak végső eszközként kerülhet sor, a 2. cikk pedig megerősíti a Pekingi szabályokban foglaltakat azáltal, hogy kimondja: „Fiatalkorúakat csak a Pekingi szabályokban foglaltaknak megfelelően lehet megfosztani szabadságuktól. A szabadságvesztés csak végső eszközként, a legrövidebb szükséges időtartamra, és csak kivételes esetekben alkalmazható.”⁹

A szabályok értelmében, amennyiben szabadságvesztés kiszabására kerül sor, a szankció hosszát a bíróságnak kell meghatároznia, mégpedig úgy, hogy a korábbi szabadlábra bocsátás lehetőségét nem

---

⁶ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 79. oldal

⁷ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 93. oldal

⁸ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogi releváns életszakasz, *Szeged, 2008*, 124. oldal

⁹ https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemenye_helsinki_bizottsag.pdf Utolsó letöltés: 2021.07.15.

zárja ki. Ennek fényében semmiképp nem elfogadható az a magyar törvényi szabályozás, amely - a felnőtt korú elítéltekhez hasonlóan - széles körben lehetővé teszi a feltételes szabadságra bocsátás kizárását.¹⁰

A Havannai szabályok között szerepel olyan rendelkezés is, miszerint a szabadságvesztésre ítélt fiatalokat a felnőttektől elkülönítve kell őrizni. Felmerülhet a kérdés, hogy mi a helyzet a fiatal felnőttekkel (18-21 év), hiszen a dokumentum kizárólag a „fiatal” és a „felnőtt” kifejezésekkel tesz különbséget a végrehajtásban elhatárolandó csoportok között.¹¹

Ami ezen csoportot illeti, a magyar jogrendszer „fiatal felnőtt” elkövetői kívül esnek a Havannai szabályokban lefektetett jogvédelmi követelményeket megfogalmazó rendelkezésekből, mivel a szabályozás - logikáját tekintve egyértelműen - konkrét életkorhoz (18) köti a fiatal és a felnőtt kor, és ezáltal a jogvédelemre való jogosultság határát.

Magyarországon súlyos problémát jelent, hogy a fiatakorúak és a felnőttek elkülönítése gyakran nem valósul meg. Lehetőség van ugyanis arra, hogy az intézetek működőképessége megőrzésének indokával a fiatakorúak büntetés-végrehajtási intézetében felnőttkorú elítélteket is elhelyezzenek. A gyakorlatban ez annyit jelent, hogy a fiatakorú és a felnőttkorú elítéltek egy intézeten belül kerülnek elkülönítésre, ezáltal pedig a kapcsolat teremtése a két korosztály között koránt sem lehetetlen.¹² A fiatakorúak védelmét semmi nem garantálja, a büntetés-végrehajtási intézetek kijelöléséről szóló 21/1994. (XII.30.) IM rendelet is csupán annyit ír, hogy a fiatakorúakat fiatakorúak büntetés-végrehajtási intézetében kell elhelyezni.¹³

---

¹⁰ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 93-94. oldal

¹¹ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, Szeged, 2008, 124. oldal

¹² https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_fogvatartasa_Magyarorszagon_HUN.pdf, 16. oldal, utolsó letöltés időpontja: 2021.07.14.

¹³ A büntetés-végrehajtási intézetek kijelöléséről szóló 21/1994. (XII.30.) IM rendelet, 8. §

II.3. A Riyadi Irányelvek

A Riyadi Irányelveket az ENSZ Közgyűlés 1990. december 14-én fogadta el. Ezen irányelvek a fiatalok bűnözővé válásának megelőzése érdekében fogalmazzák meg ajánlásokat.¹⁴

A Riyadi Irányelvek - szemben a Havannai szabályokkal - nem tartalmazzák szigorú életkorhatárokat, a szövegben csupán a „fiatalkorú elkövető” kifejezés lehetséges fel. A dokumentum középpontjával a szocializációs folyamata helyezkedik el. Az I. rész 5. e) pontja is kimondja, hogy a fiatalok körében jellemzőek az olyan magatartásformák, amelyek adott esetben nem egyeztethetők össze a társadalmi normákkal és értékrendekkel, ezek azonban gyakran a felnőtté válás folyamatának részei. A legtöbb esetben a fiatal elkövetők felnőtté válásuk során felhagynak a deviáns, lázadó magatartásformákkal. Az irányelvek a szocializációs folyamat legfontosabb elemeiként a családot, a nevelést, az oktatást, valamint a közösséget emelik ki, és külön felhívják a figyelmet a média jelentős szerepére is.¹⁵

Az 52. pont értelmében a kormányoknak olyan speciális törvények és eljárások megalkotására kell törekedniük, amelyek alkalmasak a fiatalok jogainak védelmére és jólétének biztosítására. Erre épít az 58. pont, mely szerint arra kell törekedni, hogy azoknak a hatóságoknak a tagjai, amelyek a fiatalok bűnüldözési tevékenységében vesznek részt, mindkét nemből kerüljenek ki, ismerjék a fiatalok sajátos igényeit, és legyenek tisztában azokkal az eljárásokkal, programokkal, amelyek lehetővé teszik az olyan eszközök igénybe vételét, amelyek elterelésként szolgálhatnak a büntető igazságszolgáltatási úttól. A 61-65. pontok pedig ajánlásokat tartalmaznak az igazságszolgáltatásban működő szervek és szakemberek részére az információcsere, az együttműködés, és a különböző tapasztalatok egymással való megosztása céljából.¹⁶

---

¹⁴ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 91. oldal

¹⁵ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogi releváns életszakasz, Szeged, 2008, 123. oldal

¹⁶ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 91-92. oldal

Külön figyelmet érdemel, hogy a dokumentum teljes mértékben támogatja az úgynevezett gyermekvédelmi ombudsman intézményét. Magyarországon sajnos ilyen intézmény a mai napig nem jött létre, és figyelemmel a „jövő nemzedékek” - ombudsman intézménnyel kapcsolatos szakmai és politikai vitákra, valószínűsíthető, hogy e tekintetben a közeljövőben nem is várható változás.¹⁷

II.4. A Tokiói szabályok

A Tokiói szabályok elfogadására az ENSZ Közgyűlésének 1990. december 14-én hozott határozatával került sor. Igaz ugyan, hogy a szabadságelvonással nem járó intézkedésekről szóló ENSZ minimum szabályok nem kizárólag a fiatalokorra vonatkoznak, mégis kiemelkedő relevanciával bírnak a fiatalokú bűnelkövetők vonatkozásában, hiszen épp ez az az elkövetői kör, ahol a legszélesebb körben adódik lehetőség az ilyen jellegű intézkedések alkalmazására.¹⁸

A Tokiói szabályok kimondják, hogy alkalmazásuk esetén nem kerülhet sor az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésre. Elvi jelleggel fogalmazzák meg továbbá, hogy rendelkezéseiket a minimális beavatkozás elvének alapulvételével úgy kell alkalmazni, hogy a szabadságelvonással nem járó intézkedések alkalmazása elősegítse a dekriminalizálást, valamint a pönalizálás visszaszorítását.¹⁹

1993-ban készült el az a kommentár, amely a Tokiói szabályokkal együtt képez egységes dokumentumanyagot. Ezen kommentár 8. pontja felsorolja a szabadságelvonással nem járó szankciókat, melyek többsége Magyarországon is ismert és alkalmazandó, két elemet kivéve: 1. nem ismert hazánkban az úgynevezett „felügyeleti központba irányítás”, a „házi őrizet” pedig nem szankcióként van jelen a magyar büntetőeljárás jogban, hanem kényszerintézkedésként, mint az előzetes letartóztatás egyik alternatívája.²⁰

---

¹⁷ Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, Szeged, 2008, 123. oldal

¹⁸ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalokúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 92. oldal

¹⁹ https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemen_y_helsinki_bizottsag.pdf Utolsó letöltés: 2021.07.15.

²⁰ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalokúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 92-93. oldal

Figyelemmel a Tokiói szabályok és a magyar jogrendszer kapcsolatára, megalapozottnak tekinthető a Magyar Helsinki Bizottság azon álláspontja, miszerint a magyar szabályozás alapján olyan esetekben alkalmazható elzárás - amely megfosztja a fiatalkorúakat a szabadságuktól -, amikor a szabadságmegvonás több szempontból sem tekinthető „végső eszköznek”, és több ponton is ellentétes nem pusztán a Tokiói szabályokkal, hanem a Gyermekjogi Egyezményel, a Gyermekjogi Bizottság által kifejtett elvekkkel, valamint az ENSZ Közgyűlésének egyéb határozataiban megfogalmazott elvárásokkal is.²¹

III. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye

Az ENSZ Közgyűlése 1989. november 20-án fogadta el a gyermek jogairól szóló Egyezményt, mely az 1991. évi LXIV. törvény útján a magyar jogrendszerben is közvetlenül alkalmazandó joganyaggá vált.²² Az Egyezmény végrehajtását folyamatosan ellenőrzik, melynek alapját a 44. cikk 1. bekezdése képezi: „Az Egyezményben részes államok kötelezik magukat, hogy az Egyesült Nemzetek Főtitkárának közvetítésével az Egyezményben elismert jogok érvényesítése érdekében elfogadott intézkedésekről és e jogok gyakorlásában elért előrehaladásról jelentést terjesztenek a Bizottság elé, és pedig az Egyezménynek az adott államra vonatkozó hatályba lépésétől számított két éven belül, ezt követően ötévenként.”²³

III. 1. A fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó rendelkezések

A fiatalkorúak büntetőjoga szempontjából a 37. cikket, valamint a 40. cikket kell a vizsgálódás középpontjába helyoznünk.

---

²¹ https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemen_y_helsinki_bizottsag.pdf Utolsó letöltés: 2020.07.15.

²² Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 80-81. oldal

²³ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989 november 20-án kelt Egyezmény, 44. cikk 1. bekezdés

A 37. cikk értelmében a részes államok kötelesek gondoskodni többek között arról, hogy a gyermeket ne lehessen kínzásnak, embertelen bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni. Azok a személyek, akik a bűncselekmény elkövetésekor a 18. életévüket nem töltötték be, nem ítéltetők halálra, és velük szemben szabadlábra helyezés lehetőségét kizáró életfogytig tartó szabadságvesztést nem lehet kiszabni. A gyermek őrizetben tartása, letartóztatása, vagy velük szemben szabadságvesztés-büntetés kiszabása csak a legvégső eszközként alkalmazható, a lehető legrövidebb időtartammal. Különösképpen kell figyelni arra, hogy a gyermeket a felnőttektől a szabadságvesztés tartama alatt különítsék el, kivéve, ha a gyermek mindenképp felett álló érdekében ennek ellenkezője látszik indokoltnak. Gondoskodni kell arról, hogy a szabadságától megfosztott gyermeknek legyen joga kapcsolatban maradni a családjával, valamint ahhoz, hogy az illetékes hatósághoz fordulhasson jogsegély vagy jogorvoslat okán, és ügyében sürgősen döntsenek.²⁴

A 40. cikk alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt, vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódot kell biztosítani, amely „előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletet, és amely figyelembe veszi a korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.”²⁵ Ezen cél megvalósítása érdekében az Egyezmény számos garanciát és kötelezettséget tartalmaz, többek között annak előírását, hogy az Egyezményben részes államok olyan legalacsonyabb életkort állapítsanak meg a büntethetőség tekintetében, amely alatt a gyermekkel szemben kizárt a bűncselekmény elkövetésének vétele.²⁶

III.2. A magyar jogrendszer nemzetközi kritikája

A Gyermek Jogainak Bizottsága 1998. május 19-én és 20-án értékelt a Magyar Köztársaság első jelentését a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó szabályozás tekintetében.²⁷

---

²⁴ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989 november 20-án kelt Egyezmény, 37. cikk

²⁵ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989 november 20-án kelt Egyezmény, 40. cikk 1. bekezdés

²⁶ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989 november 20-án kelt Egyezmény, 40. cikk 3. bekezdés a) pont

²⁷ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 85. oldal

Ebben az értékelésben a Bizottság aggodalmát fejezte ki arra vonatkozóan, hogy Magyarország fiatalokorra vonatkozó igazságszolgáltatása mennyiben van összhangban az Egyezmény 37., 39. és 40. cikkével, valamint más, erre vonatkozó szabályokkal (például a Pekingi szabályokkal). Különösen problémásnak ítélte meg a fogdában, börtönben, javítóintézetben lévő gyermekekkel való rossz bánásmódot, a gyermekek legsérülékenyebb csoportjainak megbélyegzését (pl.: roma kisebbséghez tartozó gyermekek), valamint azt, hogy a szabadságtól való megfosztást nem csak kivételes intézkedésként, a legvégső esetben alkalmazzák.²⁸

A Bizottság ajánlásokat fogalmazott meg Magyarországnak, többek között azt, hogy tegyen további intézkedéseket annak érdekében, hogy teljes körű összhangot biztosítson a fiatalokorra vonatkozó igazságszolgáltatás rendszere és az Egyezmény hivatkozott cikkei, valamint más, erre vonatkozó szabályok között. Ennek egyik megoldása lehet, hogy a szóban forgó nemzetközi szabályokat be kell építeni azon emberek oktatásába, akik a fiatalokorra vonatkozó igazságszolgáltatás területén dolgoznak. A Bizottság kitért arra is, hogy érdemes lehet technikai segítségnyújtást kérni az ENSZ egyes szerveitől.²⁹

Bő másfél évtizeddel később, 2014. szeptember 19-én a Bizottság a Magyarországról szóló harmadik, negyedik és ötödik összevont időszakos jelentést tárgyalta. Az aggodalom a fiatalokorra vonatkozó igazságszolgáltatása vonatkozásában 1998 óta változatlanul fennmaradt, melynek okai között szerepel a fiatalokorra bíróságának felfüggesztése és a törvénnyel összetűzésbe került gyermekek ügyeinek az általános hatáskörű bíróságok elé utalása, számukra pszichológusok hiánya, a gyermekek társadalomba történő reintegrációját segítő intézkedések hiánya, a büntethetőségi korhatár leszállítása 14 évről 12 évre egyes bűncselekmények esetén, valamint a helyreállító igazságszolgáltatás elenyészően kevés alkalmazása. Továbbra is fennáll az a probléma, hogy szabadságvesztést nem a legvégső esetben szabnak ki a bíróságok, hanem akkor is alkalmazzák, ha a gyermek csekély súlyú bűncselekményt követett el - ideértve azt az esetet is, amikor nem fizeti meg a kirótt pénzbüntetést.³⁰

---

²⁸ A Magyar Köztársaság Jelentésének vitája a Gyermekek Jogainak Bizottsága előtt 1998. május 19-20., 23. pont

²⁹ A Magyar Köztársaság Jelentésének vitája a Gyermekek Jogainak Bizottsága előtt 1998. május 19-20., 38. pont

³⁰ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalokorra büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 90. oldal

Mindezekre tekintettel a Bizottság 6 követelményt fogalmazott meg Magyarország számára³¹:

1. Állítsa vissza a fiatakorúak külön képzésben részesített bírák vezetésével működő bíróságait.

Erre a mai napig nem került sor.

2. Tegyen intézkedést a büntethetőségi korhátár 12 évről 14 évre történő visszaállítása érdekében, még akkor is, ha a legsúlyosabb bűncselekmények elkövetéséről van szó.

Ezen kötelezettség megvalósítása nem pusztán nem történt meg, de a közelmúltban tovább bővült azon bűncselekményeknek a köre, amelyek esetén már akkor is fel lehet lépni büntetőjogi eszközökkel, ha az elkövető az elkövetéskor a 12. életévét betöltötte. Így ma már Magyarországon az emberölésért, az erős felindulásban elkövetett emberölésért, a testi sértésért, a hivatalos személy elleni erőszakért, a közfeladatot ellátó személy elleni erőszakért, a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszakért, a terrorcselekményért, a rablásért, és a kifosztásért büntethető az elkövető akkor is, ha a bűncselekmény elkövetésekor a 12. életévét már betöltötte. (és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással)³²

3. Biztosítsa, hogy a gyermekkel szemben szabadságelvonással járó szankció alkalmazására csak a legvégső esetben és a lehető legrövidebb időtartamban kerüljön sor.

A Btk. szövege ugyan megfelel ennek az elvárásnak, hiszen a fiatakorúakkal szemben kiszabható szankciók alkalmazási sorrendisége elméleti szinten a következő:

1. szabadságelvonással nem járó intézkedés
2. szabadságelvonással nem járó büntetés
3. szabadságelvonással járó intézkedés (= javítóintézeti nevelés)
4. szabadságelvonással járó büntetés³³

---

³¹ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatakorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 90-91. oldal

³² Btk. 16. §

³³ Csemáné Váradi Erika, Görgényi Ilona, Gula József, Jacsó Judit, Lévay Miklós, Sántha Ferenc: Magyar büntetőjog, Általános részi ismeretek, Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2017, 230. oldal

A gyakorlatban azonban - utalva a fentebb írtakra - egyáltalán nem ez a tendencia figyelhető meg. A mai napig indokolatlanul sok fiatalt sújtanak szabadságelvonással járó szankcióval.

4. Szüntesse meg azt a gyakorlatot, hogy szabálysértés esetén is börtönbüntetést szabjanak ki a fiatalkorú elkövetővel szemben, különös tekintettel a pénzbüntetések börtönbüntetésre történő átválthatóságára.

Ennek sem sikerült a mai napig megfelelni, hiszen a Btk. 113. § (3) bekezdés értelmében, ha a fiatalkorúval szemben a pénzbüntetés behajthatatlan, át kell változtatni szabadságvesztésre, illetve ha az ügydöntő határozat meghozatalakor a 16. életévét betöltötte, akkor közérdekű munkára.³⁴ A törvény szövege még csak nem is ad mérlegelési lehetőséget a bírónak az olyan fiatalkorú elkövetők esetén, aki az ügydöntő határozat meghozatalakor nem töltötték be a 16. életévüket. Ha esetükben a pénzbüntetés behajthatatlan, kötelező a büntetést szabadságvesztésre átváltoztatni.

5. Tegyen intézkedéseket a helyreállító igazságszolgáltatás széles körű alkalmazásának biztosítása érdekében a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben.

6. Növelje az elérhető pszichológusok számát a törvénybe összetűzésbe került gyermekek számára, valamint - tekintettel a gyermekek egyéni igényeire - biztosítsa megfelelően a társadalomba történő visszailleszkedést szolgáló intézkedéseket.

Az utóbbi két pont vonatkozásában sem tett az ország érdemi előrelépést napjainkig.

A Bizottság által megfogalmazottakra és a magyar szabályozásra, valamint joggyakorlatra tekintettel kijelenthető, hogy Magyarország az elmúlt bő másfél évtizedben nem hogy nem közeledett, hanem távolodott a nemzetközi elvárásokhoz, a fiatalkorú bűnelkövetés visszaszorításával kapcsolatos alapvető problémák a mai napig fennállnak.

---

³⁴ Btk. 113. §

Nem utolsó szempont, hogy a fiatalkorúak hazai rendszere számos ponton úgy ütközik az ENSZ Gyermekjogi Egyezményébe, hogy utóbbi az egyetlen olyan nemzetközi norma a témában, ami Magyarországon törvényi szinten kötelező.³⁵

IV. Egy követhető példa - a német modell

A fiatalkorúak büntetőjogának német szabályozása jó példát mutat arra, hogy megfelelni a nemzetközi elvárásoknak közel sem lehetetlen.

IV.1. A fiatalkorúakra vonatkozó kódexek

A német jogrendszerben - akárcsak a magyarban - a gyermekkor büntethetőségi akadályt jelent. A német Büntető Törvénykönyv („Strafgesetzbuch”, StGB) a 14. életév betöltéséhez köti a büntethetőséget.³⁶

A fiatalkorúak (és a fiatal felnőttek) tekintetében kijelenthető, hogy az StGB rendelkezései szubszidiárius jelleggel érvényesülnek, ugyanis e rendelkezéseket csak annyiban lehet alkalmazni, amennyiben a fiatalkorúak bíróságáról szóló törvény (Jugendgerichtsgesets”, JGG) másképpen nem rendelkezik.³⁷ Ebből az is következik, hogy a JGG a fiatalkorúak önálló büntetőjogát állapítja meg. A fiatalkorúak (14-18. életév) büntethetősége feltételes, vagyis az eljárások során meg kell vizsgálni, hogy a terhelt elérte-e a megfelelő szellemi-erkölcsi érettséget, amely a büntetőjogi felelősség megállapításához szükséges.³⁸

---

³⁵ Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016, 90-91. oldal

³⁶ StGB 19. §

³⁷ StGB 10. §

³⁸ Filó Mihály: Gyermekkorúak, fiatalkorúak, fiatal felnőttek a német büntetőjogban. Magyar Jog, 2005. évi 4. szám, 239. oldal

Meglátásom szerint az a tény, hogy Németországban a fiatalkorú bűnelkövetőkre vonatkozó speciális szabályokat külön törvény állapítja meg, már önmagában lehetőséget biztosít a hatékonyabb problémakezelésre, a részletesebb szabályozásra, és a nemzetközi elvárásoknak való megfelelésre.

IV.2. Kiemelt figyelem - a fiatalkorú bűnelkövetőkkel szemben alkalmazható speciális szankciók

A jogalkotó 2007 decemberében emelte be a JGG 2. §-ába azt az elvi szintű szabályt, amely kimondja, hogy a fiatalkorúak büntetőjogának alkalmazása elsősorban azt a célt szolgálja, hogy a fiatalok vagy a fiatal felnőttek ne kövessenek el újabb bűncselekményeket. Ennek érdekében pedig a jogi következményeket elsősorban az oktatás gondolatiságához kell igazítani. A német Szövetségi Alkotmánybíróság ezt a rendelkezést kiemelten fontosnak véli, ugyanis - ahogy azt a 2006. május 31-i határozatában kifejtette - a fiatalkor és a felnőttkor közötti átmenet biológiai, pszichológiai változásokat egyaránt eredményez, amelyek általában feszültséggel, bizonytalansággal és alkalmazkodási nehézségekkel járnak.³⁹

A német jogrendszerben a fiatalkorúakkal szemben alkalmazható leggyakoribb szankcióknak alapvetően három típusát különböztethetjük meg: 1. oktatási intézkedések, 2. fegyelmi szankciók, 3. ifjúsági büntetés.⁴⁰

Az oktatási intézkedéseket akkor kell alkalmazni, ha az elkövetett bűncselekmény a nevelés hiányát tükrözi. Okkal merülhet fel a kérdés, hogy ezek az intézkedések vajon elegendőek-e a fiatalkorú helyes irányba tereléséhez. A német jog erre a következő választ adja: a fegyelmi szankciók alkalmazásának feltételei törvényileg meg vannak határozva, és amennyiben e feltételek hiányoznak, akkor feltételezhető, hogy az oktatási intézkedések is megfelelőek és elegendőek. Ha viszont az oktatási intézkedések alkalmazásához szükséges feltételek hiányoznak, akkor külön ellenőrizni kell, hogy a

---

³⁹ Heinz Cornel: Jugendhilfe statt Jugendstrafe und Jugendarrest für delinquente Jugendliche - In: Wolfgang Stelly, Jürgen Thomas (Hrsg.): Erziehung und Strafe, Forum Verlag Godesberg, Mönchengladbach, 2011, 26. oldal

⁴⁰ Eisenberg/Kölbel, JGG 21. Auflage 2020, Rn. 24-27

feyelmi szankciók vagy az ifjúsági büntetés alkalmazása nem ütközik-e az arányosság elvébe.⁴¹ Az oktatási intézkedések közül az utasításokat érdemes jobban szemügyre venni.⁴² A bíró utasítása vonatkozhat többek között arra, hogy a fiatalok meghatározott helyen (általában családjánál) tartózkodjon, vegyen részt valamilyen tréningen (pl. szociális tréning), vesse alá magát egy meghatározott személy gondozásának és felügyeletének, vagy tartózkodjon bizonyos személyekkel való kapcsolattartástól, illetve éttermek vagy szórakozóhelyek látogatásától. A törvényes gyám, vagy törvényes képviselő hozzájárulásával a bíró elrendelheti, hogy a fiatal vegyen részt gyógyító oktatási, vagy függőséget gyógyító kezelésen. Amennyiben a fiatal a 16. életévét betöltötte, úgy az ilyen kezelés elvégzéséhez az ő hozzájárulása is szükséges.⁴³

A feyelmi szankciók körébe a figyelmeztetés, feltételek kiszabása, valamint az ifjúsági letartóztatás tartoznak. Fontos, hogy sem az oktatási intézkedéseknek, sem a feyelmi szankcióknak nincs büntetett előélettel járó joghatása.⁴⁴

Az ifjúsági büntetés a német jogrendszer szabadságelvonással járó szankciója a fiatalokkal szemben. A bíró ezt csak akkor szabhatja ki, ha a fiatal ténylegesen megjelenő káros hajlamai miatt az oktatási intézkedések vagy a feyelmi szankciók nem elegendőek a neveléshez, vagy ha a bűnösség súlya ezt a büntetést követeli meg.⁴⁵ Hogy mik is azok a káros hajlamok? A káros hajlamok olyan - elsősorban nevelési - hiányosságokat foglalnak magukban, amelyek következtében fennáll a reális veszélye annak, hogy beavatkozás nélkül az elkövető további bűncselekményeket követne el. A káros hajlamnak nem csak a bűncselekmény elkövetésekor, hanem az ítélet meghozatalakor is jelen kell lennie. Ami pedig a bűnösség súlyát illeti, a bírói gyakorlat értelmében súlyos bűncselekmények esetén feltételezni kell azt, hogy szükség lehet a szabadságelvonással járó szankció alkalmazására. Ettől függetlenül az elkövetett jogsértés súlya önmagában nem igazolhatja az ifjúsági büntetés kiszabását; vizsgálni kell az elkövető személyes körülményeit is. Tekintettel a nevelés gondolatosságának prioritására, a szabadságelvonással járó szankciót tartalmazó ítéletnek bizonyítania kell, hogy a jogkövetkezmény alkalmazásakor az

---

⁴¹ Eisenberg/Köbel, JGG 21. Auflage 2020, Rn. 24-27

⁴² JGG 9. § (1) bekezdés

⁴³ JGG 10. §

⁴⁴ JGG 12. §

⁴⁵ JGG 3. §, 17. §

elsőfokú bíróság kellő figyelmet fordított a nevelés gondolatára.⁴⁶ Ezen szabály egyfajta mérlegelési lehetőséget ad a bírónak. Mivel pedig a német jogrendszer kritikusaik egyik fő érve az, hogy a börtön nem gyerekeknek való⁴⁷, úgy vélem, Németországban is fennáll az a probléma, hogy a kellénél több fiatalokkal szemben alkalmaznak szabadságelvonással járó szankciót, mint amennyivel szemben valóban szükséges lenne.

Érdemes kitérni a jóvátételre, amely talán az egyik legmegfelelőbb szankció a fiatalok bűnelkövetők helyes irányba terelésére. A jóvátétel lehet a bűncselekmény által okozott kár megtérítése, személyes bocsánatkérés a sértettektől, munka elvégzése, vagy jótékonyági szervezetnek történő pénzbevezetés.⁴⁸ Ennek a szankciónak kiemelkedő oktatási értéke van, hiszen a fiatal közvetlenül szembesíti cselekményével és annak következményeivel. További pozitívum, hogy a bűncselekmény áldozatait is bevonják a szankciós folyamatba, akik így részesei lehetnek a fiatalok elkövető helyes útra terelésének. Gyakorlati problémaként merülhet fel, hogy az okozott kár az esetek nagy részében messze meghaladja a fiatalok kárpótlási képességét. E tekintetben ki kell emelni, hogy a JGG 15. §-a csak a „legjobb tudás szerint” követeli meg a jóvátételt. Természetesen nagyon sok múlik azon, hogy a károsult köteles-e tolerálni az - esetleg csak részleges - természetbeni restitúciót.⁴⁹ Véleményem szerint az államoknak jóval nagyobb hangsúlyt kellene fektetniük egy megfelelő jóvátételi rendszer kidolgozására. Németország lefektette az alapokat e tekintetben, ezzel is egyfajta követendő példát mutatva Magyarországnak.

---

⁴⁶ Dölling: Aus der neueren Rechtsprechung zum Jugendstrafrecht, 2009, 195. oldal

⁴⁷ <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/nemetorszag-12-eveseket-a-bortonbe/> Utolsó letöltés: 2021.07.18.

⁴⁸ JGG 15. § (1) bekezdés

⁴⁹ Kaiser: Entkriminalisierende Möglichkeiten des jugendstrafrechtlichen Sanktionenrechts und ihre Ausschöpfung in der Praxis, 1982, 105. oldal

Összegzés

A fiatalkorú bűnelkövetőkkel szembeni fellépés Magyarországon koránt sem mondható hatékonynak. Meglátásom szerint a probléma egyik gyökerét az képezi, hogy a fiatalkorúak büntetőjoga nem kapott külön kódexet, hanem speciális területként szerepelnek a felnőttekre vonatkozó joganyagban, holott a szabályozási tárgykör fontosságára tekintettel indokolt lenne egy külön törvény, részletesebb szabályokkal. Az, hogy hazánkban már nem létezik külön fiatalkorúakra specializálódott bíróság, hogy a törvény szövege és a gyakorlat több helyen szöges ellentétben áll egymással, és hogy már több mint két évtizede nincsenek érdemi lépések annak érdekében, hogy a nemzetközi szinten lefektetett alapelveknek és céloknak megfeleljünk - sőt, egyre inkább távolodunk a nemzetközi elvárásoktól -, azt mutatja, hogy a fiatalkorú bűnelkövetőknek sokkal kevesebb figyelem jut, mint amire szükség lenne.

A német jogrendszer - mint a magyarral azonos szabályozási kultúra „terméke” - tökéletes példa arra, hogy egyáltalán nem nehéz az állami szabályokat a nemzetközi elvárásokhoz közelíteni. Ennek alapjaként mindenképpen azt látom, hogy Németországban a fiatalkorú bűnelkövetők külön törvényt kaptak, és a részletes szabályok a gyakorlatban is lehetővé teszik a hatékonyabb fellépést.

A fiatalkorú bűnelkövetők problémáját semmiképpen nem lehet félresöpörni az asztalról, hiszen ők is a társadalom jövőjét jelentik. A fiatalkorúak büntetőjoga pedig akkor tekinthető hatékonynak, ha ezt a leginkább formálható generációt a megfelelő beavatkozással a helyes irányba tereli.⁵⁰

---

⁵⁰ Rosta Andrea: A fiatalkorú bűnözés kriminológiája és szociológiája, L'Harmattan: Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2014

Irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom

- *Csemáné Váradi Erika, Görgényi Ilona, Gula József, Jacsó Judit, Lévy Miklós, Sántha Ferenc: Magyar büntetőjog, Általános részi ismeretek, Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, 2017*
- *Csúri András: A fiatal felnőttkor mint büntetőjogilag releváns életszakasz, Szeged, 2008*
- *Dölling: Aus der neueren Rechtsprechung zum Jugendstrafrecht, 2009, 195. oldal*
- *Eisenberg/Kölbl, JGG 21. Auflage 2020*
- *Filó Mihály: Gyermekkorúak, fiatalok, fiatal felnőttek a német büntetőjogban. Magyar Jog, 2005. évi 4. szám*
- *Heinz Cornel: Jugendhilfe statt Jugendstrafe und Jugendarrest für delinquente Jugendliche - In: Wolfgang Stelly, Jürgen Thomas (Hrsg.): Erziehung und Strafe, Forum Verlag Godesberg, Mönchengladbach, 2011*
- *Kaiser: Entkriminalisierende Möglichkeiten des jugendstrafrechtlichen Sanktionenrechts und ihre Ausschöpfung in der Praxis, 1982*
- *Lévy Miklós: A pekingi szabályok - Gyermek - és ifjúságvédelem. 9. évfolyam 30. szám 1990/2.*
- *Rosta Andrea: A fiatalok bűnözés kriminológiája és szociológiája, L'Harmattan: Uránia Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2014*
- *Vaskuti András: A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott ajánlások érvényesülése a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában, Budapest, 2016*

Jogszabályok

- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

- A büntetés-végrehajtási intézetek kijelöléséről szóló 21/1994. (XII.30.) IM rendelet
- Jugendgerichtsgesetz
- Strafgesetzbuch

Internetes források

- https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_fogvatartasa_Magyarorszagon_HUN.pdf, utolsó letöltés időpontja: 2021.07.14.
- https://helsinki.hu/wp-content/uploads/velemeney_helsinki_bizottsag.pdf Utolsó letöltés: 2021.07.15.
- <https://jogaszvilag.hu/vilagjogasz/nemetszag-12-eveseket-a-bortonbe/> Utolsó letöltés: 2021.07.18.
- **Egyéb**
- A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989 november 20-án kelt Egyezmény
- A Magyar Köztársaság Jelentésének vitája a Gyermek Jogainak Bizottsága előtt 1998. május 19-20.
- Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény - Tárgy: „A fiatalkori bűnözés megelőzése. A fiatalkori bűnözés kezelésének módjai és a fiatalkorúakra vonatkozó igazságszolgáltatási rendszer szerepe az Európai Unióban” (2016/C 110/13)
- Gyermekbarát igazságszolgáltatás, a Képviselői Információs Szolgálat Infojegyzete, 2014/4. szám